

11. Руссо Ж.-Ж. Про суспільну угоду, або Принципи політичного права; [склад., пер. з фр., закл. Ст., комент., довідк. м-ли О. Хоми]. – [К.]: Port-Royal, 2001. – 348 p.

12. Сэндел М. Справедливість. Как поступать правильно? Пер. с англ. А. Калинина. – М.: Манн, Иванов и Фербер, 2013. – 352 с.

13. T. Hobbes [Leviathan] Hobbes's Leviathan // With an essay by late W. G. Pogson Smith. – Repr. from ed. of 1651. – Oxford: Clarendon Press, 1909. – 557 s.

14. Schmitt C. The Leviathan in the State Theory of Thomas Hobbes : meaning and failure of a political symbol // Westport, Conn. [e. a.]: Greenwood Press, 1966. – P.20–45.

References

1. Golovatyj S. Pro ljudz'ki prava. Lekcii'. – K.: DUH I LITERA, 2016. – i–xxv, 760 s. (dodatky: bibliografija; glosarij).

2. Golslah J. Syla raju. Jak Jevropa mozhe buty poperedu v azijs'komu storichchi; [per. z angl. P. Tarashhuka]. – K.: Tempora, 2016. – 354 s.

3. Demokratija ne sozdaet identichnost': Beseda s amerikanskim politologom Frjensisom Fukujamoj; 20.03.2016 (Mihajel' Tuman, Tomas Asshojer). – URL: <http://inosmi.ru/politic/20160320/235774459.html>

4. Zeng'gaas D. Realii' kul'turnyh bytv // Kul'turni cinnosti Jevropy; za red. Gansa Joasa i Klausy Vig'andta; [per. z nim.]. – K.: DUH I LITERA, 2014. – S.471–496.

5. Jermolenko A. Komunikatyvna praktychna filosofija. Pidruchnyk. – K.: Libra, 1999. – 488 s.

6. Kant I. K vechnomu miru // Sobranie sochinenij v vos'mi tomah. T.7; [pod obshhej red. A. V. Gulygi]. – M.: ChORO, 1994. – S.5–56.

7. Kul'turni cinnosti Jevropy / za red. Gansa Joasa i Klausy Vig'andta; [per. z nim.]. – K.: DUH I LITERA, 2014. – 552 s. (Biblioteka Jevropejs'kogo Forumu).

8. Lok Dzh. Dva traktaty pro vrjaduvannja; [per. z angl. O. Tereh, R. Dymerec']. – K.: Vyd-vo Solomii' Pavlychno «Osnovy», 2001. – 265 s.

9. Mazover M. Temnyj kontyent – Jevropa j totalitaryzm // Kul'turni cinnosti Jevropy; [za red. Gansa Joasa i Klausy Vig'andta. – Per. z nim.]. – K.: DUH I LITERA, 2014. – S.389–408.

10. Osnovy praktychnoi' filosofii': pidruchnyk / A. M. Loj, A. O. Baumejster, T. I. Jashhuk ta in. – K.: Vydavnycho-poligrafichnyj centr «Kyj'vs'kyj universytet», 2011. – 531 s.

11. Russo Zh.–Zh. Pro suspil'nu ugodu, abo Pryncypy politychnogo prava; [sklad., per. z fr., zakl. St., koment., dovidk. m-ly O. Homy]. – [K.]: Port-Royal, 2001. – 348 p.

12. Sjendel M. Spravedlivost'. Kak postupat' pravil'no? Per. s angl. A. Kalinina. – M.: Mann, Ivanov i Ferber, 2013. – 352 s.

13. T. Hobbes [Leviathan] Hobbes's Leviathan // With an essay by late W. G. Pogson Smith. – Repr. from ed. of 1651. – Oxford: Clarendon Press, 1909. – 557 s.

14. Schmitt C. The Leviathan in the State Theory of Thomas Hobbes : meaning and failure of a political symbol // Westport, Conn. [e. a.]: Greenwood Press, 1966. – P.20–45.

Horodnytskiy A. V., PhD student of department of English Philology and Philosophy of Language, Kyiv National Linguistic University (Ukraine, Kyiv), andgorodnyti@ukr.net

The need for reactualization of the Modernity project of «social contract» in the practical philosophy of the XXI century

The article analyzes the logic of designing of the Modern social contract as a theory, namely the origin and genesis of the project, especially its liberal versions, current state of the social contract and future prospects of its development. Research is carried out in the light of the innovative ideal–contract model of society in the era of Modernity, as expressed in the philosophy of political absolutism and liberalism as the basis of the social contract in the Western philosophical doctrine.

Thus, this research focuses on the original receptions of the social contract in the twentieth century in the discourse of practical philosophy (A. Yermolenko) that have exceptional importance for an adequate social and philosophical analysis of global transformations in the current context of the postpolitical slogan «The Decline of the West» (J. Holslag) as a both pessimistic and ambivalent approach to the situation of contemporary Europe in the new system of global order.

Keywords: liberalism, social contract, postpolitical social condition, practical philosophy, transformation, XXI century.

* * *

УДК 316.33

Дроботенко М. О., кандидат філософських наук, докторант кафедри філософії, Харківський національний педагогічний університет ім. Г. С. Сковороди (Україна, Харків), Marushka85@i.ua

ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ ПОТЕНЦІАЛ СУЧАСНИХ ФІЛОСОФСЬКИХ СПІВТОВАРИСТВ

Сучасні практики філософування пов'язані з формуванням нових форм філософських об'єднань – філософських клубів, кафе, філософського консультування та ін. Їх діяльність свідчить про становлення мережі популярних неакадемічних структур, які покликані сприяти поширенню філософського знання та філософської культури. Освітньо-виховний та соціальний потенціал сучасних філософських об'єднань реалізується наступним чином: популяризація філософської культури та філософського знання, як один з різновидів громадських об'єднань вони сприяють становленню та розвитку громадянського суспільства, здійсненню терапевтичної функції та ін. Однією з особливостей сучасних філософських спільнот є експериментування з форматами участі та залучення сучасних мистецьких практик, деякі філософські об'єднання позиціонують себе як альтернатива таким традиційним соціальним інститутам як сім'я, релігійна громада та ін.

Ключові слова: філософські об'єднання, філософські кафе, філософська терапія, функціональний потенціал.

Соціальний вплив філософії можна трактувати по-різному: з одного боку філософія соціально руйнівна – вона оспорує соціальні та релігійні конвенції, спонукає людей виходити зі співтовариств, щоб знайти себе у просторі поза суспільством та будь-якими соціальними об'єднаннями; з іншого – філософія соціально творча: дестабілізуючи традиційні форми, філософ створює нові форми спільності, пропонує нові альтернативи. Соціальну історію філософії можна розглядати саме через призму формування філософських груп, співтовариств, філософських об'єднань. Нині цей аспект набуває чималої популярності. Р. Колінз зокрема, наполягав на тому, що «історію філософії можна прослідкувати через надзвичайно малу кількість соціальних груп», які дослідник виділяв для зіставлення. Його теоретичний підхід виходив з того, що ідеї виникають не як окремі монади в голові людей, але і між людьми, в розмові. Таким чином, ідеї розвиваються в системі взаємодії, від так найцікавіше питання історії філософії – питання організації філософських шкіл та співтовариств. Сама постать філософа трактується дослідником як «організаційний лідер» [2, с. 4]. Сучасний підйом філософії, формування нових практик філософування пов'язаний з розвитком нових філософських об'єднань та напрямків: об'єднання нових сучасників стоїків (Stoa), філософські співтовариства – Сократа, епікуріців, скептиків, Platonic, Sci-бари [6]. Фактичність існування останніх та їх швидке поширення та розгалуження вимагає осмислення їх освітнього та вихованого потенціалу, визначення функціональних перспектив та обмежень, адже вони представляють одну з форм філософської освіти для дорослих та молоді поза інституціалізованою системою освіти, як форма розширення освітньої спрямованості філософії за межі академічних форм і практик.

Розгляд сучасних філософських об'єднань та їх освітніх інтенцій вимагає прояснення поняття «філософські об'єднання/спільноти» та і власне проблемного поля філософії, як вона представляється тими чи іншими новоутвореннями.

За початкове визнання слова «спільнота (об'єднання)» можна взяти наступне – добровільне об'єднання

людей з аналогічними інтересами, – як клуб, група, школа або суспільство. Це може бути і онлайн-спільнота. Важливими питаннями при цьому є, чи повинні вони бути відкритими, як збори стоїків, або ексклюзивні, як були громади Піфагора і Платона; чи потрібні членам спільноти філософії етичні цінності, або просто спільність інтелектуальних інтересів? Чи філософським уже є об'єднання, яке іменує себе таким? Ці питання не є риторичними, адже відповідь на них уможливило розуміння та селекцію тих численних практик філософування та його організаційних форм, якими рясніє сучасний світ. Д. Еванс пропонує розуміння філософського співтовариства, як таке, що практикує Сократівське запитування щодо ідей та цінностей, визнає роль вільного та відкритого сократичного обговорення проблем життя. Філософська група може реалізовувати ці інтенції в різних напрямках, а також вимагати від своїх членів деяких практичних етичних зобов'язань, але ідея відкритих, раціональних дискусій щодо істин і цінностей, є необхідною умовою у різних групах філософії від релігійних груп, політичних партій або деяких психотерапевтичних організацій. Вони є не просто місцями для обговорення інструментальних засобів, що були попередньо визначені як успіх, благополуччя, Бог. Вони також є місцями, де наші цінності і основоположення можуть бути відкрито піддані ретельній перевірці, обговоренню. На думку вченого, у цьому полягає важлива відмітна риса філософських об'єднань, що уможливило їх класифікацію як «філософських спільнот». Окрім того, визначальною є і проблематика, яка розглядається, тобто власне «філософський зміст» [5, с. 9]. Проте виокремлення останнього також виявляється проблематичним. Питання, які розглядає філософія дотичні до питань релігії, науки, психології, психотерапії, політики, економіки. Як слушно зазначає М. Горкгаймер, «не існує визначення філософії. Її визначенні ідентичне з експліцитним зображенням того, що вона хоче сказати. Філософ... не може говорити про суспільство, світ, дух і мислення так, як природознавець говорить про хімічну субстанцію: у філософа немає формул» [13, с. 143]. Як указував Р. Коллінз, філософія часто процвітає у пограничних спорах з іншими дисциплінами та практиками [2, с. 689].

Найбільш очевидна спрямованість створення і діяльності новітніх філософських об'єднань та груп це залучення широких мас населення до багатого філософського спадку та формування філософської культури населення. За результатами дослідження Дж. Діамеєнт, 26% відвідувачів філософських кафе переслідують саме мету сформувати уявлення про філософію та удосконалити свої знання; 17% – щоб «знайти відповіді на питання життя»; 62% – щоб «дізнатися інші способи мислення» [3]. Бажання людей відкрити для себе нові ідеї особливо очевидно в таких клубах, як Лондонський клуб філософії, «Філософія для всіх або скептиків» в пабі, «Переговори в 5^x15» або Intelligence Squared, де пропонуються виступи експертів, часто з наукових кіл, щоб надати можливість виступити і поділитися результатом своїх досліджень. Освіта, пропонована цими клубами, як правило, неофіційна і неструктурована. Проте, деякі філософські клуби орієнтуються на надання більш структурованих освітніх курсів та програм [7].

Ще однією особливістю сучасних філософських спільнот є експериментування з форматами участі та залученням сучасних мистецьких практик (кіно, музики, живопису). Для прикладу, Конвей Холл провів у 2012 році фестиваль філософії та кіно; Університетський коледж Лондона Брайт клуб практикує розважальні репрезентації філософії, поєднуючи аналіз філософських текстів з виступами студентів, комедійними постановками [9].

Філософські групи можуть бути не тільки місцем для інтелектуальної зустрічі. Вони об'єднують мало-знайомих людей з різних общин, класів, різних культур та релігій. Розмова між незнайомими людьми може посилювати відчуття емпатії, здатність розуміти та приймати точку зору Іншого, розуміння цінності Іншого та Себе.

Для ілюстрації цієї функціональної інтенції варто згадати досвід філософської групи Г. Тіфані. Г. Тіфані пише, що співтовариства філософії здатні побудувати соціальну солідарність і наблизитися до вирішення питання культурної нетерпимості, сприяючи у такий спосіб об'єднанню общин, формуванню відчуття безпеки. Це відбувається без застосування «жорсткої сили», примусу, влади, правоохоронних органів та санкцій, або надання стимулів і винагороди. Це відбувається завдяки «м'якій силі», через віру в людей будь-якого віку, насолодою товариством один одного» [12]. Г. Тіфані підкреслює ідею філософського співтовариства у вигляді соціальних досліджень в общинах самих себе – навчання один одного, формування перспектив і проблем один одного і праці на покращення суспільства. Цей освітній аспект філософських товариств ілюструє також діяльність філософських груп у місцях позбавлення волі [див. 14, с. 170–179].

Формування філософських груп за інтересами сприяє об'єднанню людей, знайомству, проведенню спільних заходів та відчуття впевненості, розвитку талантів та здібностей.

Сучасні філософські практики пропонують людям альтернативні релігійним об'єднанням. У такому сенсі вони постають як спосіб «бунту» проти релігійних громад, а також спроба відтворити ці громади у менш догматичній формі (наприклад філософські групи скептиків та гуманістів на meetups.com, які описують себе як «відновлення від релігії»; «Школа життя», «школа ідей», створені в Лондоні також представляє себе як світська альтернатива релігії).

Сучасні практики філософських об'єднань можуть також надавати підтримку і стимул для людей у розвитку традиційних сімейних структур. Так, Н. Б. Блей-лебен створив мережу філософських дискусійних груп для молодих мам, які відчувають себе соціально обділеними і які хочуть отримати доступ до соціальної підтримки та інтелектуального спілкування [див. 11].

Філософські групи можуть бути місцем зустрічі людей, щоб поділитися власними проблемами та відчувати голос підтримки. Це є однією з цілей груп феміністської свідомості, які були особливо популярні у 70-х роках ХХ ст., а нині практикуються у групах боротьби з різноманітною залежністю та терапевтичних зустрічах.

Філософські клуби, групи, об'єднання є частиною розгалуженої мережі суспільних об'єднань громадянського суспільства. Вони об'єднують однодумців,

вводять людей в інтелектуальну культуру тих, хто знаходиться поруч, відтак можуть слугувати зміцненню та розвитку громадських відносин та суспільної відповідальності. Хоча найбільші клуби філософії процвітають у великих містах і нараховують сотні членів, є багато клубів філософії, які працюють у менших масштабах у місцевих громадах. Філософія в пабах, наприклад, проходить через невеликі клуби чисельністю до 10 осіб, які регулярно зустрічаються та провадять активну громадську просвітницьку роботу.

Цей аспект звичайно піддається критиці теоретиків щодо значення тут «філософії», але поміж тим, це один з аспектів повсякденного використання філософії поза академічною сферою. Адже формування новітніх філософських співтовариств та реалізація їх освітнього та виховного потенціалу характеризується змішання особистих та теоретичних тем, обмін особистим досвідом та формулюванням, так би мовити «формул особистого застосування» філософських ідей. Це є предметом наукового обговорення щодо розмежування практики філософського консультування та терапії та терапії, як медичної практики. Дотичним до нього є також проблема, чи потрібно (чи можна) філософським об'єднанням забезпечувати більш структуровану терапію емоційних проблем людей [7]. Якщо черпати відповіді з історичного розвитку філософії, то у п'ятому столітті до н.е., давньогрецькі філософи – особливо стоїки, скептики, епікурійці – розуміли філософію як форму терапії, яка здатна виликувати від помилкових суджень та переконань, які викликають страждання. Сократ також запропонував розуміння філософії як навчання піклуватися про власні душі. Філософи у стародавньому прояснювали власні міркування та установки через діалог і обговорення, жили за спільними цінностями того чи іншого філософського співтовариства.

Філософські кафе розвивалися з руху консультування руху, тому на ранніх етапах свого розвитку це були збори навколо проблем філософії про філософію та формою консультативних філософських груп. У такий спосіб створюється філософський простір бути почути, висловленим, пропонується вивчити і висловлювати свої переконання, надавати їм раціональної оцінки. Проте можна стверджувати, що такого роду загальні сократичного обговорення може допомогти нам задуматися про наших переконаннях, але навряд чи змінювати будь-які глибоко укорінені звички поведінки. Проте, деякі філософські об'єднання спрямовують свою діяльність саме у це русло, намагаючись не лише створити місце для сократичного обговорення, а також викладати деякі методики когнітивної і поведінкової терапії, обґрунтовуючи це посиленням на стародавню філософію як «мистецтво жити». Спроби викладати мистецтво життя характеризують філософські об'єднання як складноструктуровані та інституалізовані практики («клуби щастя» в Лондоні, діяльність В. Драйден, курс навчання Т. Джаррет під назвою стоїчний воїн, Сократичне кафе в Багдаді, де солдати дізнавалися про еластичне мислення та грецьку філософію [див. 4; 6; 10].

Практики популярної філософії, якими є сучасні філософські об'єднання можуть також відігравати роль у добробуті працівників на робочому місці. На даний момент існує декілька ініціатив нормалізації та сприяння

корпоративних людських відносин: навчальні курси корпоративної етики та курси управління добробутом або стресом працівника. Групи філософської терапії, які створюються в межах певних фірм, корпорацій, установ поєднують обидві: їх діяльність спрямовується на навчання співробітників методам когнітивної і поведінкової терапії, а також створюють простір для відкритого діалогу про етичну та соціальну відповідальність (власну чи фірми), способи підтримки етичної культури компанії. Діяльність філософських груп, які спеціалізуються на цій цільовій аудиторії, будується як діалоги або розмови між різними рівнями компанії. Вони є способом співробітників «розмовляти» і внести пропозиції про те, як покращити ефективність та етичність компанії та її працівників.

Сучасні філософські об'єднання та різноманітні практики філософії актуалізують філософію для широких мас населення, сприяють її популяризації та доступності. Одна з провідних тенденцій розвитку цієї практики це різноманітність організаційних форм та змістовно-тематичного наповнення, відсутність єдиного центру та інституалізованих структур. Деякі департаменти академічної філософії надають такі простори – деякі вищі навчальні заклади сприяють розвитку «філософських товариств», забезпечують безкоштовні курси практичної філософії або «мистецтва життя» для студентів (Стенфордський університет пропонує відкритий курс мистецтва життя, Гарвардський запропонував популярний курс позитивної психології, Єльський університет пропонує курси онлайн і офлайн з філософії і науки людської природи; експериментальний курс у Лондонському університеті королеви Марії). Аналогічні курси сприяють ознайомленню з етичними ідеями філософії Стародавньої Греції, сучасними філософськими теоріями, методами когнітивної психології та неврології. Деякі дослідники [5, с. 72] прогнозують, що їх подальший розвиток можливий через установлення більш міцних зв'язків з науковими колами. Філософські об'єднання/групи та практики є потенційно важливим містком між університетами і суспільством, і їх участь в освітньо-виховній діяльності є корисним як для широкої громадськості, так і для вчених. Підтримка сучасних філософських практик може бути способом для університетів відродити їхні традиції, розширити можливості для освіти дорослих, а також підтвердити свій статус та суспільну значущість.

Список використаних джерел

1. Barry Hymer & Paul Jenkins, 'The fruits of age': cross-generational learning through all-age philosophical enquiry; G&T Update, Issue 21, February 2005.
2. Collins R. The Sociology of Philosophies: A Global Theory of Intellectual Change. – Cambridge: Harvard, 2000.
3. Diament J. Les 'Cafés de Philosophie': Un forme inédite de socialisation par la philosophie. – Paris: L'Harmattan, 2001.
4. Dryden's presentation at the seminar for this project [Electronic resource]. – Access mode: http://www.youtube.com/watch?v=4Mdt_FzGnDg&feature=share&list=PLx1i1_bKDuXFZdUygMZRkAZQFLUmYcSrs
5. Evans J. Connected Communities: Philosophical Communities A report for the Arts and Humanities Research Council. – Queen Mary, University of London November 2012. – 125 p.
6. Evans J. Philosophy for Life and Other Dangerous Situations. – London: Rider, 2012.
7. Galbraith J. K. The Affluent Society. – Boston: Houghton Mifflin, 1958.

8. Hadot P. *Philosophy as a Way of Life: Spiritual Exercises from Socrates to Foucault*. – Oxford: Blackwell, 1995.

9. Bright Club [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.brightclub.org/>

10. Martin E. P. Seligman, *Flourish: A Visionary New Understanding of Happiness and Well-Being – and How To Achieve Them*. – London: Nicholas Brealey, 2011.

11. Niki's brief presentation at the seminar for this project at [https://www.youtube.com/watch? v=](https://www.youtube.com/watch?v=...)

12. Tiffany G. *Community Philosophy: a project report*. November 2009 [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.jrf.org.uk/publications/community-philosophy-project-report>

13. Горкаймер М. Критика інструментального розуму. – Київ: ППС–2002, 2006. – 282 с. // Gorkajmer M. *Krytyka instrumental'nogo rozumu*. – Kyi'v: PPS–2002, 2006. – 282 s.

14. Дроботенко М. О. Інституалізація освітніх репрезентацій популярної філософії // Вісник ХНПУ. Серія «Філософія». – Харків, 2016. – Вип.47 (II). – С.170–179. // Drobotenko M. O. *Instytualizacija osvitnih reprezentacij popularnoj' filosofii' // Visnyk HNPu. Serija «Filosofija»*. – Harkiv, 2016. – Vyp.47 (II). – S.170–179.

Drobotenko M. O., Ph.D. candidate, doctoral student of department of philosophy at H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University (Ukraine, Kharkiv), Marushka85@i.ua

The functional potential of modern philosophical communities

The modern philosophizing practice is connected with the formation of new forms of philosophical associations – philosophical clubs, cafes, philosophical counseling, etc. Their work suggests the formation of a network of popular extra-academic structures that are designed to promote philosophical knowledge and philosophical culture. Educational, pedagogic and social potential of modern philosophical associations is implemented as follows: popularization of philosophical culture and philosophical knowledge; as another form of associations they contribute to the formation and development of civil society, therapeutic exercise, and other functions. One of the features of modern philosophical communities is experimenting with formats of participation and involvement of contemporary art practices, some philosophical associations present themselves as an alternative to such traditional social institutions like family, religious community and others.

Keywords: philosophical associations, philosophical cafes, philosophical therapy, functional capacity.

* * *

УДК 1(091)

Загудаєва О. А.,
аспірантка, Київський національний університет
ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ),
olesya2013@gmail.com

ФОРМАЛЬНІ МОДЕЛІ ДІАЛОГУ–ПЕРЕКОНАННЯ ТА ЇХ ВИКОРИСТАННЯ У МОДЕЛЮВАННІ ЮРИДИЧНОЇ АРГУМЕНТАЦІЇ

Розглянуто типи діалогів (за Д. Волтоном та Е. Краббе), проведено порівняльний аналіз правил ведення діалогу–переконання за Г. Праккеном та правил побудови діалогу–переконання Д. Волтона та Е. Краббе. Закцентованго увагу на діалогічному підході до моделювання в юридичній аргументації, оскільки саме цей підхід корелює з моделлю діалогу–переконання. Продемонстровано можливість використання моделей зазначеного типу діалогу у моделюванні юридичної аргументації.

Ключові слова: логічне моделювання, юридична аргументація, діалогічна система, діалог–переконання, підхід до аналізу юридичної аргументації.

Юридична аргументація – частина загального дискусійного процесу, в якому юридичні твердження підкорюються правилам раціональної дискусії. Про це каже Евелін Фетеріс [1, с. 1]. Тому не дивно, що розробкою теоретичних основ моделювання юридичної аргументації займаються ті самі науковці, що і моделюванням діалогів: Д. Годден і Д. Волтон, Е. Фетеріс і Г. Янсен, Д. Канале і Дж. Туцет, Дж. Вудс, Г. Кройзбуаер, Дж. Сартор і Г. Праккен.

У науковій літературі виділяють три головні підходи до моделювання в юридичній аргументації: логічний, риторичний і діалогічний. Специфіка кожного з підходів

визначається контекстом конкретної юридичної аргументації, її метою та засобами досягнення цієї мети. Моделювання юридичної аргументації має на меті визначити, яким чином потрібно здійснювати цю аргументацію, виносити рішення, застосовувати нормативні акти до конкретних юридичних справ. Юридична аргументація здебільшого представлена у вигляді діалогу, в якому є дві сторони (позивач і відповідач), які доводять протилежні твердження і мають переконати у своїй правоті третю сторону (суддів, присяжних). Така будова аргументації вказує на зв'язок між моделями юридичної аргументації та моделями діалогів. Саме розгляду зазначеного зв'язку присвячена ця робота. Отже, мета цієї статті – на підставі порівняльного аналізу правил побудови діалогу–переконання Д. Волтона та Е. Краббе і Г. Праккена, продемонструвати можливість використання моделей зазначеного типу діалогу у моделюванні юридичної аргументації. Зокрема, буде розглянуто діалог–переконання (за класифікацією Д. Волтона та Е. Краббе [9]), який найбільш наближений до моделей діалогічного підходу в юридичній аргументації.

Діалогічний підхід у моделюванні юридичної аргументації являє собою розгляд аргументації в юридичному процесі, спираючись на правила раціональної дискусії. Діалогічна модель має низку особливостей у порівнянні з логічною та риторичною, найбільш визначною з яких є можливість застосовувати немонотонні міркування. Перевага немонотонних міркувань у тому, що з додаванням нової інформації (а у випадках юридичної аргументації це поширене) змінюється істинність висновку. Г. Праккен, Д. Годден і Д. Волтон моделюють діалоги з модифікованими (а отже, немонотонними) міркуваннями та розглядають міркування як форму обговорення між учасниками з різними ролями, а тому воно має аналізуватися з точки зору процедурної діалектичної перспективи.

Розгляду моделей діалогів та їхньої формалізації ми завдячуємо австралійському логіку Чарльзу Леонарду Гемблїну, який у середині ХХ ст. запропонував діалогові системи для аналізу логічних помилок (побудова діалогічних систем дозволяла класифікувати та аналізувати помилки, знаходити нові помилки в процесі міркування, яке відбувається в комунікативних ситуаціях). Зрештою ці системи були виділені в самостійну й самодостатню область досліджень. Ч. Гемблїн розрізняє декілька типів діалогу, не надаючи переваги жодному з них [2]. З його підходу, в якому відбувається розрізнення між формальною та дескриптивною діалектикою, можна побачити, що він підтримує різноманітність формальних моделей і дискусій, наприклад, юридичні чи політичні дебати. Але він не йде так далеко, щоб систематизувати чи класифікувати різні типи цілеспрямованих структур. Проте з того часу побудовано формальні моделі різних типів діалогу. Наскільки добре аргумент використовується в конкретному випадку, має бути оцінено, звертаючись до типу діалогу, визначеного теоретиками та встановлення, наскільки він задовольнив мету діалогу.

Одна з визначних інновацій Д. Волтона та Е. Краббе – розрізнення видів діалогу залежно від їх мети. Нижче подана таблиця, в якій наведені основні типи діалогу, виділені Д. Волтоном і Е. Краббе, та їхня характеристика: